

INSTITUTIONALIZATION OF SOCIAL WORK AS AN INNOVATIVE SOCIAL INSTITUTE

On the basis of the institutional approach the scientific works devoted to the problem of social work institutionalization as an innovative social institution is analyzed. The theoretical and methodological aspects of modern social work are characterized and innovative trends in the development of socio-pedagogical and social practices in Ukraine are outlined.

Keywords: social work, institutionalization, social work institute, innovation.

УДК 37.048

Б. А. Зємба

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті проаналізовано досвід організації профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю в Україні та в країнах-членах Європейського Союзу. Уточнено поняття «молодь» та «безробітна молодь». Розкрито особливості вікових потреб безробітної молоді та особливості відповідної профорієнтаційної роботи. Представлено комплексне вирішення проблеми безробіття серед молоді.

Ключові слова: молодь, безробітна молодь, профорієнтаційна робота, професійне самовизначення, професійне консультування, професійний розвиток.

Постановка проблеми. У процесі розвитку молодої людини як суб'єкта праці формуються і виявляються її здібності, інтереси, нахили до побудови життєвих планів, що є психічними регуляторами поведінки. Однією із форм таких планів є також і особисті професійні плани, які можна розглядати як суб'єктивний регулятор професіоналізації особистості. Як доводить О. Гончарова, необхідність надання допомоги молоді в реалізації цих планів, у керуванні процесом професійного самовизначення особистості привела до появи професійної орієнтації [1, с. 42–43]. Проблема правильності вибору і сьогодні робить профорієнтаційну роботу необхідною та затребуваною на ринку послуг. Актуальність профорієнтації як суспільної проблеми проявляється в необхідності подолання суперечності між об'єктивно наявними потребами суспільства у кваліфікованих працівниках та суб'єктивними професійними інтересами молоді.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема організації профорієнтаційної роботи з молоддю в конкретних історичних та соціально-економічних умовах вивчалася та розкрита у працях: з питань професійної орієнтації та професійного самовизначення особистості у Л. Авдєєва, І. Волощука, Д. Закатнова, М. Захарова, В. Доротюк, К. Інгеркампа, Л. Йовайші, Є. Климова, І. Кона, А. Маслоу, О. Мельника, І. Назімова, Є. Павлютенкова, Н. Побірченко, Н. Пряжнікова, М. Піддячого, В. Синявського, Д. Сьюпера, М. Тименка, Б. Федоришина, В. Чебишевої, С. Фукуями, М. Ховрича, Дж. Холланда, М. Янцура та ін.; досвід зарубіжних країн із профільного навчання та професійної орієнтації молоді висвітлюють М. Авраменко, Н. Балацька, М. Зверева, Н. Лавриченко, О. Локшина, В. Луговий та ін. Проте, незважаючи на вагомий доробок з цієї проблеми, питання професійної орієнтації безробітної молоді потребує більш ретельного дослідження в методологічному аспекті.

Метою даної статті є дослідження концептуальних та методологічних підходів до організації та реалізації профорієнтаційної роботи з безробітною молоддю.

Виклад основного матеріалу. Безперечно, тенденція до зростання рівня безробіття змушує збільшувати та вдосконалювати форми і методи соціального впливу на молодь, сприяти підвищенню рівня її професійної підготовки, налагоджувати співробітництво із зацікавленими установами та підприємствами, залучати якомога більше кваліфікованих спеціалістів для надання допомоги безробітним молодим людям (соціальних педагогів, психологів, профконсультантів, соціологів, правників), посилювати соціальний захист

неконкурентоспроможних категорій молоді.

Деякі вчені виділяють молодь як «найбільш динамічну соціальну групу і порівнюють її з барометром «соціальної погоди» в суспільстві». Вони вважають, що молодь відрізняється нестабільністю та примхливістю, внутрішньою неоднорідністю: Є. Сметанін [2] в молоді вбачає групу людей з високим ступенем адаптації, яка відзначається активністю і є найбільш винахідливою у прагненні знайти себе в нових умовах; М. Руткевич [3] вважає, що молодь у суспільстві виступає у двох основних формах: як елемент природного відтворення і як соціальна сила, яка здатна забезпечити складний процес прогресивного розвитку суспільства; Г. Кучер [4] вважає, що від стану та динаміки молодіжного сектора значною мірою залежить кон'юнктура ринку праці; О. Яременко [5, с. 25–29] вбачає в молоді активний суб'єкт людського розвитку, фактор поступового розвитку поколінь, забезпечення їх спадкоємності; О. Головаха дає таке визначення молоді: «Молодь – це специфічна соціально-демографічна група суспільства, якій притаманні специфічні риси й потреби демовідтворювальної, мотиваційної, адаптивної до соціальних ризиків і мобільної в залежності від суспільних умов поведінки, і яка переживає період становлення зрілості (фізичної, соціальної, духовної), здобуття економічної свободи, входження й адаптації до світу дорослих» [6, с. 9]. Отже, організація профорієнтаційної роботи з молоддю має включати орієнтування її на світ фізичної, соціальної та проектно-творчої праці.

У ході аналізу літературних джерел з досліджуваної проблеми нами виокремлено три основні періоди у розвитку профорієнтації молоді: перший – це період пошуку, коли молода людина визначає, ким бути, якою бути, яку професію, спеціальність обрати, де реалізувати свої здібності; протягом другого періоду молода людина інтегрується в суспільство; починається трудова діяльність юнаків та дівчат у будь-якій сфері – на виробництві, у науці, культурі тощо; у третій період розпочинається інтенсивна творча праця молодої людини, завершується її соціальне становлення (коли здебільшого обрано фах, здобуто освіту, набуто професійних навичок, створено сім'ю, є власне житло).

Отже, «молодь» визначається як суспільна диференційована, соціально-демографічна спільнота, якій притаманні специфічні фізіологічні, соціально-психологічні, теоретико-пізнавальні, культурно-освітні властивості, що характеризують її біосоціальне дозрівання як здійснення самовираження її внутрішніх сутнісних сил і соціальних якостей [4]; соціально-демографічна група, яка має специфічні соціальні й психологічні риси, що визначаються як віковими особливостями молодих людей, так і суспільно-політичним статусом, періодом духовного і соціального їх становлення [6]; диференційована соціальна група, яка набуває рис соціальної спільноти та має специфічні соціально-психологічні, соціальні, культурні та інші особливості, у тому числі й способу життя, перебуває у процесі соціалізації, має свій соціальний вік і відповідно до потреб часу має бути творцем або зачинателем нової соціальної і культурної реальності [3] тощо.

Уточнення поняття «молодь» дає можливість перейти до конкретизації поняття «безробітна молодь».

Безробітну молодь можна структурувати в залежності від сфери діяльності та представити двома групами – економічно активною і економічно пасивною молоддю. Економічно активна молодь охоплює зайнятих у формальній економіці, безробітних і зайнятих у тіньовій економіці. Економічно пасивна молодь складається з шести окремих підгруп: тих, хто навчається у закладах освіти; військовослужбовців строкової служби; зайнятих вихованням дітей; зайнятих у домашніх господарствах; особи, які офіційно не працевлаштовані; маргінальні групи [7, с. 27].

Сьогодні в країнах ЄС багато робиться для розширення доступу до профорієнтації молоді, особливо неблагополучної її частини. Деякі країни – члени ЄС намагаються достукатися до молоді через різні інноваційні стратегії, які містять схеми наставництва (Данія), та спеціально розроблені семінари, які залучають молодь на своїх умовах за межами офіційних інститутів, у тому числі соціально-виховних закладів (Фінляндія), що, як правило, пов'язані з негативними переживаннями. Багато робиться спроб для виявлення та надання допомоги молодим людям, які з різних причин рано залишили навчання в школі або не мають кваліфікації. Профорієнтаційна робота з такою молоддю полягає в тому, щоб знайти сенс перебування молоді

у школі і дати їй можливість знову залучитися до навчання і успішно завершити свою освіту (Греція, Франція) [11; 14].

Для цього, на нашу думку, можна використовувати результати правильно здійснюваної педагогічної діагностики дитини і її сімейного та соціального середовища. Без сумніву, сам соціальний педагог не в змозі виконати очікувану в найкоротші терміни діагностику індивідуальних потреб учня, однак він може скористатися допомогою фахівців як у школі (шкільний педагог, психолог, логопед, соціальний працівник, інші вчителі, які мають контакт з учнем), так і поза школою (наприклад, фахівці психолого-педагогічної клініки; соціальні працівники центру соціальної допомоги; співробітники служби охорони здоров'я, сімейного та опікунського судів, поліції та інших культурно-освітніх або опікунсько-виховних закладів).

Організована таким чином співпраця може мати результатом швидку організацію підтримки як молоді шкільного віку, так і її родини. Адже в процесі соціального впливу надзвичайно важливо, щоб сім'я (особливо неблагополучна) усвідомлювала потреби своєї дитини і необхідність її адекватної підтримки, щоб не втратити шанси молоді на досягнення успіху, як індивідуального, так і соціального, що, безсумнівно, може сприяти поліпшенню якості життя і наступних поколінь.

Цікаві стратегії організації профорієнтаційної роботи реалізуються шляхом залучення учнів до розроблення особистого плану розвитку (Бельгія – Фландрія, Данія) або індивідуального плану становлення (Ірландія), прагнучи таким чином поставити на перше місце превентивні заходи [14].

Деякі країни розширюють доступ профорієнтаційної роботи для груп молоді, які мають менші можливості отримання спеціалізованих послуг, у тому числі іммігранти (Україна, Польща, Фінляндія), мандрівники (Ірландія, Румунія), злочинці (Великобританія) та інваліди (Мальта, Нідерланди, Польща, Іспанія, Швеція). Деякі практики по всій Європі та за її межами передбачають організацію профорієнтаційної роботи для вразливих груп населення у розробленні, плануванні, здійсненні та моніторингу профорієнтаційної роботи, тим самим значно покращуючи розвиток послуг, що відповідають їх індивідуальним потребам [12; 14].

У процесі аналізу досвіду організації профорієнтаційної роботи з молоддю нами виокремлено основні наукові підходи до проведення цієї роботи: соціально-економічний підхід передбачає аналіз потреб суспільства в різних професіях і особливо регіонального ринку праці, але з урахуванням покликання безробітних, з'ясування перспектив у трудових ресурсах. Робота за покликанням забезпечує максимальну віддачу, відповідно, дає кращий економічний ефект; психофізіологічний підхід передбачає забезпечення вибору такої професії, яка максимально відповідає психофізіологічним характеристикам кожного конкретного із безробітної молоді; психолого-педагогічний підхід включає формування у безробітних інтересу до майбутньої професії.

Необхідність у наданні допомоги молоді в адекватному професійному самовизначенні та самореалізації привела до виникнення профорієнтаційної роботи на засадах проєктувального наукового підходу.

Подолання молодіжного безробіття не є проблемою суто держави, адже багато чого залежить від молоді, її підприємливості, наполегливості й активності, характерних рис особистості, необхідних для повноцінного життя в ринкових умовах.

До причин молодіжного безробіття відносять також зміну особистих пріоритетів молоді. Сучасні орієнтації випускників навчальних закладів, що формують їхню поведінку на ринку праці, суперечливі. З одного боку, вони оптимістично налаштовані щодо можливості працевлаштування в ринкових умовах позадержавного сектору економіки. З іншого боку, їхня орієнтація на отримання високих та легких заробітків без відповідного трудового внеску руйнує трудову етику і трудовий потенціал суспільства, створює ілюзію отримання високих доходів без належної професійної підготовки й сумлінного ставлення до праці.

На думку О. Грабської [9], Н. Захарова [8], В. Чебишевої [10] та інших дослідників, щоб підготувати молодь до вибору професії в процесі професійного самовизначення, необхідно: 1) сформулювати у неї установку на власну здатність планувати професійну кар'єру, власну підприємливість, активність та самопізнання як основу при виборі професії; 2) ознайомити з

професійним простором, професійними середовищами і потребами ринку праці; 3) ознайомити із сучасними теоретичними основами вибору професії та помилками, що допускають соціальні працівники без урахування сучасних теоретичних основ профорієнтації; 4) сформувати вміння аналізувати різні види професійної діяльності з метою вибору особистісно-ціннісної; 5) забезпечити самопізнання власних індивідуально-психологічних особливостей та можливостей; 6) сформувати вміння порівнювати власні можливості з вимогами професії до особистості та потребами ринку праці; 7) спроектувати особистісний професійний план та вміти перевіряти його реальність; 8) забезпечити розвиток професійно важливих якостей особистості; 9) сформувати мотивацію та психологічну готовність до зміни професії та, за необхідності, до переорієнтації на нову діяльність; 10) виховати загальнолюдські та загальнопрофесійні якості (ключові компетентності), професійні домагання, потреби; 11) сформувати відповідальність за прийняття рішення щодо вибору професії та його реалізації.

Ефективна професійна орієнтація повинна, у першу чергу, базуватися на особистісно орієнтованому підході та спрямовуватися на усвідомлене формування молоддю здатності до самостійного визначення подальшої професійної діяльності. Одним із шляхів вирішення наявних проблем на ринку праці є розгортання системної, послідовної та широкомасштабної інформаційно-роз'яснювальної роботи в суспільстві, організації комплексної профорієнтаційної роботи з молоддю, яка не має роботи, а також забезпечення тісного діалогу з роботодавцями щодо обґрунтування переваг забезпечення працівників гідними умовами праці та достойною заробітною платою [4, с. 21–26].

Саме дія системної профорієнтаційної роботи при активному залученні центрів зайнятості, роботодавців та навчальних закладів є найбільш дієвим засобом запобігання молодіжному безробіттю, що, у свою чергу, сприяє формуванню в молоді мотивації до праці та усвідомленому вибору професій, потрібних на місцевому ринку праці.

Сучасні реалії українського ринку праці та виклики, що несуть глобалізація і демографічна криза, висувають потребу в проведенні превентивних профорієнтаційних заходів, які допомагають молоді вже в шкільні роки зорієнтуватися у складному світі професій та більш усвідомлено підходити до вибору свого подальшого життєвого шляху. Саме від того, як розкриється професійний потенціал соціального працівника залежить і результат його діяльності: створення передумов для професійної самореалізації молоді та попередження молодіжного безробіття шляхом створення системи професійної орієнтації молоді, інтегрованої через діяльність державної служби зайнятості.

Виходячи із основних підходів до вирішення профорієнтаційних проблем, можна окреслити мету профорієнтаційної роботи з молоддю:

- 1) інформування учнівської та безробітної молоді про стан та перспективи ринку праці, його структуру і вимоги, що пред'являються до сучасного працівника;
- 2) знайомство з основними функціями та послугами державної служби зайнятості;
- 3) формування відповідального ставлення до планування професійної кар'єри за рахунок розширення знань про світ професійної праці, інформування про розмаїття професій і основні правила їх вибору.

Система професійної орієнтації повинна стати невід'ємною складовою всієї кадрової політики і частиною двох взаємопов'язаних систем: безперервної освіти й ефективної зайнятості.

У сучасних умовах реалізації особистісного професійного потенціалу особливого значення набуває проведення якісної профорієнтаційної роботи у співпраці із зацікавленими сторонами: закладами освіти, соціальними установами, органами державної влади, службою зайнятості.

В останні роки пріоритет у профорієнтації та сприянні вторинній зайнятості молоді України належить центрам соціальних служб для молоді, які надають профконсультаційну допомогу; проводять профдіагностичну роботу; залучають безробітну молодь до профінформаційних масових заходів; створюють та постійно поновлюють банк даних про навчальні заклади, фірми щодо працевлаштування, вакантні робочі місця; організують клубні об'єднання, які сприяють формуванню вміння професійно самовизначитися; проводять телефонне інформування.

Окрім зазначених вище форм роботи у сприянні працевлаштування молоді центри соціальних служб України співпрацюють з різними установами та організаціями, не підмінюючи і не дублюючи їх роботу: центрами зайнятості, підприємствами, установами, організаціями, громадськими і приватними організаціями, з якими укладають угоди про співробітництво, започатковують спільні проекти і заходи.

Тому, беручи за основу досвід організації профорієнтаційної роботи різними соціальними установами, ми визначаємо три основні форми організації профорієнтаційної роботи: індивідуально-особистісну, групову та масову. При цьому кожна із визначених форм характеризується домінуванням конкретного виду діяльності соціального працівника: навчально-словесної, практично-діяльнісної, наочно-образної форм профорієнтаційної роботи.

У європейській та світовій співдружності приділяється чимало уваги професійному консультуванню, яке має супроводжувати професійний розвиток людини протягом усього життя. У зв'язку з цим відбувається розширення та урізноманітнення профконсультаційних послуг, які надаються молоді, працездатному населенню, людям похилого віку. Відзначимо, що водночас підтримується та розвивається процес професіоналізації відповідних кадрів, простежуються особливості профорієнтаційної роботи в деяких розвинутих країнах [14].

Варто відзначити, що спроби зробити профорієнтаційну роботу більш універсальною для всієї Європи приводять до поширення явища, яке можна окреслити як Ефект Матвія (Matthew effect). Простежується така тенденція, що для тих, хто найбільше потребує профорієнтаційних послуг на практиці, виявляється найменш імовірним її отримати або тому, що безробітні не усвідомлюють усіх переваг профорієнтаційної роботи, або тому, що не вдається приєднатися до конкретних груп клієнтів у географічному або соціальному планах [13].

Проблема активізації безробітних в особистісному і професійному самовизначенні є проблемою виховання їх як суб'єктів пізнавальної, навчальної, трудової діяльності і спілкування. Підвищення суб'єктної активності безробітних безпосередньо в професійному самовизначенні пов'язане з розвитком їхнього самопізнання, самооцінювання і саморозвитку.

Вирішити цю проблему серед молоді можливо лише комплексно:

1. По-перше, держава має подбати про створення атмосфери соціальної стабільності й захищеності для молоді: переглянути і доопрацювати законодавчу базу; відкоригувати політику у сфері працевлаштування; знайти можливості додаткового фінансування державних програм і заходів у напрямі зайнятості; розробити систему заохочень, пільгового інвестування і оподаткування регіонів з низьким рівнем безробіття (тим самим стимулювати місцеву адміністрацію в пріоритетності вирішення проблеми зайнятості) та ін.

2. По-друге, органи місцевої адміністрації повинні активно стежити за ситуацією на ринку праці свого регіону: сприяти створенню необхідної кількості державних і комерційних спеціалізованих інститутів, що займаються працевлаштуванням, професійним консультуванням, психологічною підтримкою молоді; стежити за діяльністю державних служб зайнятості та біржі праці, надаючи необхідну фінансову допомогу та організаційно-правову підтримку; формувати державне замовлення для ВНЗ на такі спеціальності, які відповідають вимогам часу і умов сформованого ринку праці; забезпечити тісний взаємозв'язок у системі «місцеві органи самоврядування – ВНЗ – ринок праці»; стимулювати підприємства та приватних підприємців до збільшення кількості молодих фахівців при формуванні кадрового потенціалу фірм.

3. По-третє, необхідна перебудова в освітній діяльності сучасних навчальних закладів. Сьогоднішній виш повинен випускати якісно іншого фахівця: випускник повинен мати чітку професійну спрямованість; він повинен бути впевнений в затребуваності своїх знань; випускник повинен бути націлений не на набір, а на випуск, тобто повинні забезпечуватися стійкі взаємозв'язки з підприємствами-роботодавцями, організовуватися курси додаткової спеціалізації і підвищення кваліфікації, практикуватися розподіл на підприємства.

Висновки. Отже, невизначеність соціально-професійного вибору, низькі стартові можливості, несформованість професійної мобільності, негарантований характер зайнятості визначають необхідність використання принципово нових стратегій і наукових підходів до формування і реалізації професійного потенціалу безробітної молоді. Тому оптимізація професійних і життєвих стратегій молоді постає як першочергове завдання соціальної політики

держави і суспільства.

Природно, система заходів щодо зниження безробіття серед молоді не вичерпується наведеним переліком, і перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі полягають в актуальних творчих пошуках шляхів виходу із ситуації безробіття молоді на ринку праці з урахуванням проблем економічного, політичного та соціального розвитку сучасних суспільств.

Список використаних джерел

1. Гончарова Н. О. Основи професійної орієнтації : навчальний посібник / за ред. В. Ф. Моргуна. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 168 с.
2. Сметанін Д. А. Система профорієнтаційної роботи в школі / Д. А. Сметанін. – К. : Радянська школа, 1975. – 158 с.
3. Руткевич М. Н. Общественные потребности, система образования, молодежь : монография / М. Н. Руткевич, Л. Я. Рубина. – М. : Высш. шк., 1988. – С. 35–67.
4. Соціально вразливі категорії населення і ринок праці в сучасних умовах / Г. Кучер // Україна: аспекти праці. – 2002. – № 1. – С. 21–26.
5. Яременко О. О. Молодь у стратегії людського розвитку України / О. О. Яременко // Вивчення молоді на сучасному етапі: питання методології і методики. – К. : А.Л.Д., 1996. – 232 с.
6. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи / Головаха Е. И. – К., 1988. – 144 с.
7. Довжук Б. Професійні орієнтири випускників загальноосвітніх шкіл Тернопільщини / Б. Довжук // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 3. – С. 22–27.
8. Захаров Н. Н. Профессиональная ориентация школьников : учебное пособие для студентов / Захаров Н. Н. – М. : Просвещение, 1988. – 272 с.
9. Грабська О. І. Профорієнтаційна робота зі школярами у гімназії / О. І. Грабська // Рідна школа. – 2004. – № 10. – С. 16–17.
10. Чебышева В. В. Психологические проблемы профориентации школьников / В. В. Чебышева // Вопросы психологии. – 1971. – № 1. – С. 31–39.
11. Sultana R. G. From policy to practice: A systemic change to lifelong guidance in Europe. Thessaloniki: Cedefop. – 2008. – 386 p.
12. Soto, N. M. Working with youth at risk of exclusion. In B. A. Irving & B. Malik (Eds), Critical reflections on career education and guidance: Promoting social justice within a global economy. – Oxon, UK: Routledge Falmer, 2005. – pp. 143–157.
13. Zelloth, H. In demand: Career guidance in EU neighboring countries. Turin: European Training Foundation, 2009. – 237 p.
14. Organization for Economic Co-operation and Development. Career guidance and public policy: Bridging the GAP. Paris: OECD, 2004. – 362 p.

Б. А. Земба

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОФОРИЕНТАЦИОННОЙ РАБОТЫ С БЕЗРАБОТНОЙ МОЛОДЕЖЬЮ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье проанализирован опыт организации профориентационной работы с безработной молодежью в Украине и в странах – членах Европейского Союза. Уточнено понятие «молодежь» и «безработная молодежь». Раскрыты особенности возрастных потребностей безработной молодежи и особенности соответствующей профориентационной работы. Представлено комплексное решение проблемы безработицы среди молодежи.

Ключевые слова: молодежь, безработная молодежь, профориентационная работа, профессиональное самоопределение, профессиональное консультирование, профессиональное развитие.

B. Zyemba

ORGANIZING CAREER GUIDANCE WORK WITH UNEMPLOYED YOUTH IN MODERN CONDITIONS

The article analyzes the experience of organizing career guidance work with the unemployed youth in Ukraine and in the European Union member countries. The notion of "youth" and "unemployed youth" are specified. The features of age-related needs of unemployed youth and

particular features of the relevant career guidance work are pointed out. A complex solution of the youth unemployment problem is presented.

Key words: youth, unemployed youth, career guidance work, professional identity, professional self-determination, professional development.

УДК 37.013.42-055.52

К. А. Лук'янова

СТРАТЕГІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ БАТЬКІВСТВА СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У науковій статті автор, визначаючи причини знецінення у сучасному світі, зокрема й в Україні, культу батьківства серед молодих людей, акцентує увагу на актуальності даної проблематики. Запропоновано тлумачення поняття батьківства, визначено його структуру. На основі проаналізованих наукових джерел автором виокремлено два різновиди стратегій реалізації батьківства: перша – сприйняття батьківської ролі як тимчасового чи постійного обмеження для власної самореалізації; друга – сприйняття батьківської ролі як появи нових можливостей для самореалізації та власного розвитку. Як радикальний прояв першої стратегії розглядається ідея добровільної бездітності (child-free). Окрім того, зазначено умови вибору молоддю найбільш оптимальної стратегії, а саме – наявність компонентів батьківської зрілості, обумовлену зрілістю психологічною та соціальною.

Ключові слова: батьківство, усвідомлене батьківство, структура батьківства, батьківська роль, стратегії реалізації батьківства, батьківська зрілість.

Постановка проблеми. Народження дитини, піклування про її здоров'я та безпеку, створення комфортних умов життя зумовлено природним призначенням людини, це своєрідна біологічна норма. Та реалізація батьківської ролі не обмежується задоволенням біологічної потреби. Здійснення батьками виховного впливу з метою формування особистості дитини соціально обумовлено, спрямовано на успішну соціалізацію майбутнього покоління, створення умов для ефективної інтеграції дитини у соціум. Усвідомлене та відповідальне ставлення до батьківства у зв'язку з цим, посідає важливе місце у реалізації цього процесу. Але реалії сьогодення викликають суперечності у сучасній молоді щодо проблеми побудови сім'ї, народження та виховання дітей, зокрема й усвідомленого ставлення до батьківства та відповідального виконання батьківських обов'язків. Так, домінатне прагнення сучасної молоді досягти кар'єрних успіхів, матеріального достатку, престижу знецінює колись сформований суспільною громадськістю культ значущості батьківства та материнства для дівчини, тим самим відсуваючи реалізацію материнської ролі на другий план. Бажання жити задля особистого задоволення, бути вільним від будь-якої серйозної відповідальності зводить нанівець прагнення молодих людей опанувати роль батька й матері. А небажана дитина змушує обмежувати власний життєвий простір батьків та створює необхідність здійснювати піклування про неї без будь-якого на те бажання батька та матері. У зв'язку з цим проблема формування усвідомленого ставлення до батьківства у сучасній молоді, зокрема й вибір оптимальної стратегії реалізації батьківських функцій, є актуальною та потребує ефективного вирішення, що, безперечно, забезпечить стабілізацію та вдосконалення інституту сім'ї.

Аналіз останніх публікацій. Проблема ефективної реалізації батьками функцій і обов'язків по відношенню до дитини, її розвитку та становлення посідає особливе місце у наукових дослідженнях. Вплив сімейного виховання на гармонійне формування особистості дитини обґрунтовували І. Бех, Л. Божович, І. Кон, А. Макаренко, А. Співаковська, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші. Проблеми батьківства, зокрема й усвідомленого, його складових компонентів та їх формуванню присвячували увагу українські та зарубіжні дослідники, а саме: Т. Алексєнко, О. Безпалько, І. Братусь, Т. Веретенко, Ю. Гіппенрейтер, Т. Гордон, І. Зверєва, Г. Лактіонова, Р. Овчарова.

Мета статті – визначення основних стратегій реалізації батьківства, їх характерних